

**2005 MALÎ YILI GENEL VE KATMA BÜTÇE
KANUN TASARILARI İLE 2003 MALÎ YILI GENEL
VE KATMA BÜTÇE KESİN HESAP KANUNU TASARILARININ
PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU
GÖRÜŞME TUTANAKLARI**

10.11.2004

İÇİNDEKİLER

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI

- Petrol İşleri Genel Müdürlüğü
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Değerli arkadaşlar, komisyon üyesi olmayan arkadaşlarımızın tamamını konuşturduk. Yalnız, komisyon üyesi olan iki arkadaşımız var. Ondan sonra soru faslını alacağız ve Sayın Bakanımıza söz vereceğiz.

Buyurun, Sayın Hamzaçebi.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Bakan, Plan ve Bütçe Komisyonunun değerli üyeleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının değerli bürokratları; Bayındırlık Bakanlığı bütçesi görüşülürken değindiğim bir konuyu, bu bütçe vesilesiyle bir kez daha gündeme getirmek istiyorum. Özellikle yatırımcı kuruluşların bütçelerini görüşürken bu hususun önemli olduğunu düşünüyorum. O da şu: Bildiğiniz gibi, halen Türkiye’de bir analitik bütçe sistemi var; yani, Maliye Bakanlığı analitik bütçe sistemine geçti ve bütün kamuda bu bütçe sistemi uygulanıyor. Yeni bir kotlama sistemine geçildi.

Yine, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu kabul edildi ve 1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe girecek. Hem Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu -henüz yürürlüğe girmemiş olmakla birlikte- hem analitik bütçe sisteminin ortak noktası, politika oluşturmak, planlama ve bütçeleme kavramları arasında bütçenin bir ilişki kurabilmesidir; yani, kurumlara belirli bütçeler tahsis edilirken, belirli ödenekler verilirken, bu ödeneklerin hangi gerekçeyle talep edildiği, bu ödeneklerle hangi projelerin gerçekleştirileceğinin, bize, kurumlar tarafından bütçe gerekçelerinde açıklanmış olması gerekir.

Diğer bütçelerde gördüğümüz hususu burada da görüyoruz. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, çok önemli bir yatırımcı bakanlığımız; ama, bu kadar büyük yatırım ödenekleriyle hangi projeleri nasıl gerçekleştireceğini bilemiyoruz veya hangi projeleri hangi düşünceyle öne almıştır, hangilerini geriye bırakmıştır; bütün bunları burada göremiyoruz. Örneğin, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün bütçesi, 2005 yılı bütçe ödenekleri, 2004 yılı bütçe ödeneğine kıyasla yüzde 46 oranında artmaktadır. Enflasyonu, büyümeyi bir kenara bırakırsak, reel olarak çok büyük oranda bir artış var. Yatırım ödeneklerindeki bu denli büyük artışın hangi gerekçeyle gerçekleştiğini bilemiyoruz. Tabii ki, güzel bir şey, yatırıma daha çok kaynağın gitmesi güzel bir şey; ama, bu ödenek büyüklüğüyle 2005’te hangi yatırımları gerçekleştirecektir, bunu bilemiyoruz. Bu, çok önemli bir eksiklik.

Gerçekte, hükümetin yatırım program tasarısının da bütçeyle birlikte Meclise gelmiş olması gerekir ki, biz, bu ödeneklerle 2005 yılında kurumlar hangi projeleri gerçekleştirecek; bunu, burada bilelim. Maalesef, bunu bilmiyoruz. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünü bu bütçe vesilesiyle örnek olarak veriyorum; yani, o kuruma yönelik herhangi bir eleştiri veya değerlendirme değil; çünkü, tüm bütçe sistemi öyle. Ama, DSİ Genel Müdürlüğü veya Petrol İşleri Genel Müdürlüğü veya Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, bu yatırım ödenekleriyle hangi yatırımı gerçekleştirecektir; biz, bunu, burada, maalesef bilmiyoruz. Bu vesileyle, bunu, bir kez daha, hem Sayın Bakanın, hükümetin ve hem de komisyonun dikkatine sunuyorum. Bu, çok önemli bir eksiklik.

Yatırım ödeneklerinde, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün ödeneklerinde artış var. Bu, güzel bir şey. Sayın Bakan da birçok projeden söz etti; ama, hep söyledim, bütçenin genel olarak yatırım büyüklüğü nedir; buna bakmak gerekir. Burada anlamlı bir artış var mı; onu değerlendirmek gerekir. Gerçekçi değerlendirmeyi yapabilmek için de, bütçedeki nominal rakamlardan hareketle değil de, enflasyonun etkisinden arındırılmış rakamlardan hareket etmek gerekir diyorum. Bunun için de yatırım bütçelerinin büyüklüğünü millî gelire oranlamak gerekir.

Baktığımızda, 2005 yılı yatırımlarının gayri safî millî hâsılaya oranının 2,1 olduğunu görüyoruz. 2004 yılı yatırımlarının oranı ise 1,6; 2004 yılına kıyasla bir artış var; ancak, 2003 yılına baktığımızda, yatırım bütçesinin, tüm yatırımların, konsolide bütçe yatırımlarının gayri safî millî hâsılaya oranının yüzde 2 olduğunu görüyoruz. 2003'e kıyasla 2005'te çok küçük bir artış var. 2002 yatırımlarına baktığımızda, bunların gayri safî millî hâsılaya oranı da yüzde 2,5. Yani, hükümetin büyük bir gayretle artırılmış 2005 yılı yatırım bütçesinin büyüklüğü, halen 2002 yatırımlarının gerisinde. Bir kere, bunu bilelim. Sayın Bakan bu kısıtlı bütçelerle iyi şeyler yapmaya çalışıyor olabilir; ama, yatırım bütçesinin durumu bu.

Enerji yatırımlarına bakıyorum. Enerji yatırımlarında neredeyiz? 2002 yılından bu yana sabit fiyatlarla rakamları vermek istiyorum. 1998 yılı fiyatlarıdır bu. Devlet Planlama Teşkilatının rakamları. 2002 yılı kamu ve özel sektör tüm yatırımların toplamı 799 trilyon. 2003 yatırımları 757 trilyon. 2004 yatırımları 655 trilyon. 2005 yatırımları 677 trilyon. Bunun içinde kamu ne kadar; ona bakıyoruz: 2002'de 635 trilyon, 2003'te 560 trilyon, 2004'te 498 trilyon, 2005'te 543 trilyon; yani, 2005 enerji yatırımlarında 2004'e göre bir artış var; ama, 2003'ün gerisinde, 2002'nin bir hayli gerisinde. Bu, bir gerçek ve Türkiye'nin enerji ihtiyacı giderek artıyor ve bu enerji ihtiyacını sadece kamu kaynaklarıyla gerçekleştirme şansı yok. Tasarruf-yatırım dengesi, tasarrufların miktarı buna izin vermiyor. Mutlaka, burada, özel yatırımlara veya yabancı yatırımlara ihtiyaç duyuyor.

Özel yatırımlara bakıyoruz: Özel yatırımlarda da durum iyi değil. 2002'de 164 trilyon, 2003'te 197 trilyon, 2004'te 158 trilyon, 2005'te 134 trilyon. 1998 yılı fiyatlarıyla, sabit fiyatlar. Durum çok iyi değil.

Türkiye'nin enerji projeksiyonunu bu kitaplarda, dokümanlarda görüyoruz. Bunu çok daha iyi burada değerlendirebilecek arkadaşlarımız var. Gelecekteki enerji ihtiyacı nedir? Buna kıyasla, kamuda, özel sektörde yapılan yatırımlar nedir? Gerçekten, durum çok iyi değil.

Şimdi, böyle bir tabloda, Sayın Bakanımız "biz, elektrik fiyatlarına zam yapmadık" diyor; doğru. Bizim, Cumhuriyet Halk Partisi olarak, elektrik fiyatlarına zam yapılın

dememiz söz konusu değil. Tabii ki, böyle bir girdinin, ekonominin en önemli girdisinin fiyatının ucuz olması her bakımdan tercihe şayandır; ama, şimdi, KİT finansman dengesine baktığımda, KİT finansman dengesi şunu gösteriyor: Borçlanma gereğine bakıyorum. 2004 yılı borçlanma gereği 1,8 katrilyon. Eğer bu rakama Türk Telekomu da dahil edersek, 3,1 katrilyon. 2005'e bakıyoruz, 2005 yılı borçlanma gereği Telekomsuz 4 katrilyon, Telekomla birlikte 4,8 katrilyon. Enerji KİT'lerinin borçlanma gereği nedir; ben, bunu Devlet Planlama Teşkilatının tablosunda göremiyorum, Sayın Bakanım onu verirlerse mutlu olurum; ancak, oradaki borçlanma gereğinin de...

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI MEHMET HİLMİ GÜLER (Ordu) – Yok.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Yok mu? Olabilir, yoksa memnun olurum.

O zaman, şunu gündeme getireceğim, oradan şuraya gelecektim: Hem acil eylem planında hem Adalet ve Kalkınma Partisinin seçim beyannamesinde TRT payının aşamalı olarak kaldıracağız sözü verilmişti ve bunu üç ay içinde yapacağı sözünü vermişti hükümetimiz. Sayın Bakanın açıklamasından öyle anladım, bunun yüzde 1,5'i kaldırıldı, 1,5'i duruyor. 1,5'nin de kaldırılmasını sizin...

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI MEHMET HİLMİ GÜLER (Ordu) – 1,5 kaldırıldı, 2 duruyor.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – 2 mi duruyor?

Ben aslında 2 biliyordum; fakat, siz konuşmanızda 1,5 dediniz, ben ona dayanarak 1,5 dedim; aslında...

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI MEHMET HİLMİ GÜLER (Ordu) – 1,5 kalktı, 2 duruyor.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – 2'si duruyor. Bu 2'sinin de aslında üç ay içinde kalkması gerekirdi. Üç ay geçti, hükümet üçüncü yılında Sayın Bakanım, üç ayı üç yıl yapalım, gelin şunu kaldırın, verdiğiniz sözü tutun.

Şimdi, enerji sektörü kamu ağırlıklı bir sektör. Elektrik üretiminin çok önemli bir kısmına doğrudan veya dolaylı olarak kamu hâkim, yüzde 80'i aşan bir...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Süre bitti.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Sayın Başkan, toleransınıza teşekkür ediyorum, toparlamaya çalışıyorum.

Yine, doğalgaz dağıtımının yüzde 98'i –oran farklıysa siz düzeltirsiniz, farklı olabilir belki- kamu ağırlıklı ve doğalgaz temininin yine çok önemli bir kısmına kamu hâkim ve gelişmiş ülkelerde, Avrupa Birliğinde bu enerji piyasalarının rekabete açılarak fiyatların, ekonominin en önemli girdisi olan enerjinin fiyatının ucuzlatılması politikası izleniyor ve Avrupa Birliğinin direktifleri de bu yönde. Bizde bu yönlü politikalar 2000'li yıllardan sonra başladı. Birtakım yasalar çıktı biliyorsunuz önceki hükümetler döneminde. Elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli düşük maliyeti ve çevreye uyumlu bir şekilde tüketicinin kullanımına sunulabilmesi için, rekabetçi bir piyasanın oluşabilmesi için 4628 sayılı Yasa çıktı, Elektrik Piyasası Kanunu. Yine, aynı gerekçelerle, belli bir arz güvenliğine sahip olacak şekilde, ekonomik rekabet ortamı içerisinde doğalgazın sağlanabilmesi için bir Doğalgaz Piyasası Kanunu, yine, benzer amaçlarla da 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu, o, sizin hükümetiniz döneminde çıktı; ancak, bunu tamamlayacak olan bir LPG

piyasası kanunu henüz yürürlüğe girmedi, o kanunun da mutlaka yürürlüğe girmesi gerekiyor.

Tabii, rekabete dayalı bir piyasa modelinde sadece tedarik tarafının değil, tüketim tarafının da, talep tarafının da rekabete açık bir şekilde olması gerekir; aksi takdirde, rekabeti sağlamak mümkün değil. Onun yolu da, tüketicilere dilediği enerjiyi sağlayacak kaynağı dilediği şekilde seçebilme olanağını tanımaktır. Bu konuda biz henüz daha yolun çok başındayız. Serbest tüketici tanımı için belirlenmiş olan limitler son derece yüksektir, yılda 7,8 milyon kilovat/saat. Avrupa Birliği direktifinin çok çok uzağındadır. Bu yolun çok başındayız. İşin bu kısmı henüz tamamlanmış olmadığı için, daha doğrusu, hiçbir aşamada daha biz o rekabeti sağlayabilmiş değiliz. Avrupa Birliği normlarının çok çok uzağındayız, o normlara ulaşmak için Bakanlığın çok ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun çok çaba sarf etmesi gerekir.

Bu çerçevede baktığımızda, zamanında yapılmış olan işletme hakkı devirlerinin çok erken yapılmış, piyasada rekabeti sağlayamayacak, bu şekilde de sonuçta tüketicinin refahını veya ekonomideki maliyetlerinin düşürülmesini sağlamayacak, tüketicinin refahını artırmayacak şekilde işletme hakkı devirleri olarak görüyorum, Çukurova, Kepez, Aktaş gibi işletme hakkı devirleri çok erken yapılmıştır, çok yanlış olmuştur. Bunlar rekabetçi piyasalar oluşmadan yapıldığı için istenilen sonucu vermemiş, daha doğrusu onlar yapıldığı zaman böyle bir sonuç istenmiş midir onu da bilmiyorum; ama, teorik olarak olması gereken sonucu, maalesef, yaratamamıştır.

LPG'ye değinmek istiyorum. Türkiye'de tüketim hızla artıyor. Yıllık –yanlış bilmiyorsam- 3,5 milyon tonluk bir tüketim var. Avrupa'da İtalya'dan sonra ikinci sırada geliyoruz; ancak, LPG tüketiminin iki ana alanı bir otogaz, bir de evlerde, meskenlerde kullanımdır. Buradaki vergi oranlarının farklı olması bir kayba neden olmaktadır. Tabii ki, meskenlerdeki LPG'nin düşük oranlı vergilendirilmesi son derece doğru bir uygulamadır, öteden beri bu böyle sürmektedir. Otogazda bu vergi oranının farklılaştırılması doğrudur. Her ne kadar bu kaçağı önlemek için bu vergi oranını eşitleyelim şeklinde öneriler yapılmakta ise de, bu, belki, vergi kaçağını önler; ama, sonuçta tüketicilerden diğer tarafa bir transfer anlamına gelir. Bu doğru değildir. Burada yapılması gereken kontrolü artırmaktır. Burada gerçekten kontrol çok önemlidir. Burada büyük bir vergi kaybı vardır. Bunun kontrolü de son derece kolaydır. Ben zor olduğunu düşünmüyorum. Nihayet rafineri çıkışında bu ayırım yapıldığına göre, o yol izlenerek, o LPG'nin nerede satıldığını tespit etmek mümkündür.

Yüzde 2 TRT payının kaldırılması rekabet açısından da önemlidir. Rekabet açısından olaya bakıldığında, bir kere, böyle bir payın piyasanın oluşturmadığı bir yükün böyle bir fiyatın üzerinde olmaması gerekir. Bu konuda yine hükümetin taahhütlerine uygun olarak ve ekonomik gereklerine uygun olarak bu payı kaldırması gerekir.

Son sözlerim şunlar: Yine, hükümeti oluşturan Adalet ve Kalkınma Partisi seçim beyannamesinde şöyle bir eleştiri yapıyordu mevcut sisteme: Kamu açıklarını azaltmak için enerji ve haberleşme üzerine yüksek vergi konulması nedeniyle fiyatlar çok yüksektir, bu vergiler reel sektörün rekabet gücünü engellemeyecek standartlara çekilecektir. Hükümet, tabii, hepinizin bildiği gibi, bunun tam aksini yapıp, bu vergilere alabildiğince yüklenmiş ve 2005 yılı bütçesinde de özel tüketim vergisindeki petrol ve doğalgaz ürünlerindeki artış yüzde 30 olmuştur. Oysa tüm vergilerdeki artış yüzde 18'dir; ama...

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI MEHMET HİLMİ GÜLER (Ordu) – Yasa çalışması yapılıyor.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Sayın Bakanım, bu Bakanlar Kurulu kararıyla hemen olabilecek bir şey, yasaya hiç gerek yok, hemen indirebilirsiniz ve biz akaryakıt üzerindeki vergilerde Avrupa Birliği ortalamasını Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri döneminde fersah fersah geçtik. Ondan önce AB ortalamasının altında olan vergi yükü, şimdi Avrupa Birliği ortalamalarının çok çok üzerindedir.

Oranları arkadaşlarımız verdiği için, ben tekrar etmiyorum; ama, oranlar zaten sizler de vardır. Örneğin, Avrupa ortalaması kurşunsuz benzinde tüm verginin payları dahil yüzde 66'dır. Türkiye'de bu oran yüzde 70'ler civarındadır, belki 70'i biraz aşıyordur, belki 70'in biraz altındadır. Dağıtım payını koyarsak çok daha yükseğe çıkmaktadır Türkiye'deki pay. Bu 57 nci hükümet döneminde daha aşağıdaydı.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; yatırım projesiyle ilgili bir konuya değinmek istiyorum. Bu biraz önce konuşmamın başlangıcında sözünü ettiğim, bütçenin saydamlığı konusuyla yakında ilgili olduğu için bunu dikkatinize sunmak istiyorum. Bir gazete haberi, gerçekte ben gazete haberlerini hiçbir zaman konuşmamda kullanmam; ancak, tahkik ettim, burada yer alan bilgiler doğru, doğruluğuna güvenerek bunu söylüyorum.

Devlet Su İşlerinin Kiği Barajı Projesi. Bakın, bilgi şu: Maliyet yüzde 1 000 oranında artıyor dolar cinsinden, TL cinsinden değil. Ne zaman girmiş bu yatırım programına; 127 milyon dolar olan Kiği Barajı Projesi 99 yılı yatırım programında, şimdi, 2005 yılı programında 1 milyar 256 milyona çıkarılmak isteniyor. Proje maliyeti bu kadar yükseltmek isteniyor. DPT'ye teklif edilmiş, DPT de bunu bir daha gözden geçirin demiş. DPT'ye sordum, bu bilgileri bana doğruladı.

Şimdi, böylece, başlangıçta enerji üretim maliyeti kilovat/saat başına 2,3 sent olarak planlanmışken, bu bedelle bitirilirse bunun maliyeti 19 sente çıkıyor. Böyle bir projenin böyle bir bedelle bitirilebilmesi doğru mudur? Dolar bazında bir projenin bedelinin 10 kat artması mümkün müdür? Bu, bugünkü DSİ Genel Müdürlüğümüzün konusu değil; yani, bu önceki yıla...

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI MEHMET HİLMİ GÜLER (Ordu) – Neler çektiğimizi görüyor musunuz?

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Önceki yıllardan gelen bir şey; ama, kademe kademe. Bunun detayına girmiyorum. Her yıl bunun bedeli artırılmış; yani, böyle bir proje olabilir mi?

Sayın Bakanım, bu söylediğim konulara katılıyorsanız, bu bilgilerin doğruluğuna eğer katılıyorsanız gerçekten bu konuyu bir soruşturmak gerekir, bu konuyu incelemek gerekir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Üçüncü 10 dakika.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Bu, vahim bir konudur ve böyle bir projenin belki gerçekten yapımından vazgeçmek gerekebilir.

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANI MEHMET HİLMİ GÜLER (Ordu) – Şu anda, o yazı çıkmadan önce biz onu incelemeye aldık, o daha sonra yansıyan bir şey; ama, eksik yansımış. Daha bizim neler çektiğimizi görün böyle.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Ben teşekkür ederim böyle bir tavrı gösterdiğiniz için; ama, gerçekten böyle barajın proje maliyeti bu şekilde belirleniyor ve böyle 10 kata yakın artış oluyorsa, bizim, enerji maliyetimiz çok yükseğe çıkacaktır.

Siz bir rakam verdiniz konuşmanızın başlangıcında. Yap-işlet-devretlerin enerji maliyeti içindeki yerini söylediniz, üretim içindeki payı yüzde 9 gibi bir rakam söylediniz; ama, maliyet içindeki payı yüzde 19 dediniz. Bu, gerçekten, çok çarpıcı bir rakam. Bu politikaları hakikaten gözden geçirmek gerekir. Bunun sorumluluk gerektiren bir yanı varsa da, bunun üzerinde durup, o sorumluluğu da ortaya koymak gerekir.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN – Efendim, biz teşekkür ederiz.